

Over de taal van Diepenheim

De taal van Diepenheim: Twents-Graafschaps

Hieronder is de streektaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Diepenheim ligt ten westen van het licht oranje gebied, in het gebied waar een variant van het Nedersaksisch wordt gesproken die Twents-Graafschaps wordt genoemd. Iets meer naar het oosten wordt Twents gesproken volgens Jo Daan, die deze kaart in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

Voor de grens tussen Twents en Twents-Graafschaps baseerde ze zich op het boek *Taal en volk van Twente* uit 1948, van H.L. Bezoen.

Naar: de streektaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

De grens tussen het "echte" Twents en Twents-Graafschaps werd in 1948 door Bezoen getrokken. Ten noordoosten van de grens zei men toen *keark* of *kearke* voor 'kerk' (in het "echte" Twents), meer westelijk *kaarke* of *karke*. In Diepenheim is het *karke*.

In heel Twente, zowel west als oost, wordt echter niet *steark*, maar *staark* of *stark* gezegd voor 'sterk'; Diepenheim heeft hier ook *stark*.

Meer westelijk van Diepenheim wordt Gelders-Overijssels gesproken, wat we in Overijssel vaak Sallands noemen. Op de kaart hierboven is dat het donkeroranje gebied.

Jo Daan trok de grens tussen het Gelders-Overijssels (donker oranje) en het Twents-Graafschaps (rood) op basis van het verschil tussen *vuur* = Ned. vuur ten westen, en *veur* = Ned. vuur ten oosten. Zij baseerde zich ook hierbij op de grens die Bezoen in 1948 (in *Taal en volk van Twente*, p. 194 e.v.) heeft getrokken.

In het Twentse Diepenheim zegt men *veurplate* (= vuurplaat), *veurrake* (= ijzeren potje in stookplaats), en niet *vuurplate* etc. Goor, waar men zegt: *vuurtange*, *vuurkorf*, sluit zich wat dit woord betreft aan bij het Sallands. Wel merkwaardig, omdat Goor noordoostelijker ligt, dus dichterbij het “echte” Twentse gebied aan (deze woorden komen uit het *Woordenboek van Overijssel*).

Twents zijn ook bijv. de woorden:

bokse (= broek), in bijv. *spiekerbokse*, *korte bokse*;

henig (= zacht), in: *'n henig winter*;

aait (= altijd), in bijv. *stekt toch neet aait met oen vinger in mien rugge*.

Meer oostelijk, in het “echte” Twentse gebied, zegt men *nich* voor ‘niet’.

Dat komt in Diepenheim niet voor, men zegt hier *neet*:

Ik bin neet good te passe ‘ik voel me niet goed’;

Zie wordt 'r neet jonger op ‘zij wordt ouder’.

Meervouden

Behalve de “gewone” meervouden op *-en* of *-s* kennen de Oost-Sallandse en Twentse dialecten ook meervouden van zelfstandige naamwoorden met klinkerwisseling (umlaut).

In Diepenheim hebben dergelijke meervouden vaak de uitgang *-e*; maar soms, als een woord op *-el* of *-er* uitgaat, komt er geen meervoudsuitgang achter.

N.B. alleen achterklinkers kunnen umlaut krijgen; de *i* en de *ea* in het onderste rijtje dus niet:

Meervouden met *-e*:

klap – *kleppe* ‘klappen’

voot ‘voet’ – *veute* ‘voeten’

boom – *beume* ‘bomen’

Meervouden zonder *-uitgang*:

vogel – *veugel* ‘vogels’

vinger – *vinger* ‘vingers’

earpel ‘aardappel’ – *earpel* ‘aardappels’

Uit de woordenschat van Depen

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnetjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *Dat zit ginnen boer in 't veenster.*
2. *Hij hef de oorne kort an de kop zitten*
3. *Die miegempen bint met de eier an 't versleppen.*
4. *Het weer steet te kieken.*
5. *Den dreit er de klappe op.*

Verder lezen/studeren

De zinnen en voorbeeldwoorden die in dit stukje gegeven zijn, zijn afkomstig uit het *Woordenboek van Overijssel*, waarin dus behoorlijk wat taalmateriaal uit Diepenheim te vinden is.

Daarnaast kan men zich oriënteren in meer algemene werken, waaronder:

Taal en volk van Twente, van H.L. Bezoen (Assen 1948);

Bloemhoff, H., J. van der Kooi, H. Niebaum en S. Reker (red.), *Handboek Nedersaksische taal- en letterkunde*. Assen 2008, speciaal p. 65 vv. en 240 vv.

Het boek van Bezoen is op deze site in de kennisbank te vinden.

Oplossingen:

1. Dat zit/staat niemand in de weg/ Laat maar zitten.
2. Hij is een vechtersbaas.
3. Die mieren zijn bezig de eieren te verslepen.
4. Het is onbestendig weer, in de regel somber, je weet niet welke kant het op gaat.
5. Die/hij gaat dood.